

תקציר מנהלים

מגמות שינוי ברמת הדתיות בחברה היהודית

אלכס וינרב ונחום בלס*

המחקר המלא פורסם במאי 2018

מה יהיה הרכבה הדתי של האוכלוסייה היהודית בישראל בעשורים הקרובים? לפי תחזיות הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בשנת 2059 יהיה שיעורה של האוכלוסייה החרדית כ-50 אחוזים מהאוכלוסייה היהודית בישראל. תחזית זו מעלה חששות כבדים בדבר הצמיחה העתידית של המשק, בהינתן דפוסי ההשכלה והתעסוקה הנוכחיים בקרב חרדים; אולם בבחינת הנושא ניכרות כמה מגמות דמוגרפיות משמעותיות הצפויות להשפיע על תחזית זו, ונראה כי חלק מהן אינן מובאות בחשבון במלואן בתחזיות הקיימות. מחקר זה בוחן מגמות בניידות הדתית בקרב יהודים, כפי שהן משתקפות במעבר של תלמידים בין בתי ספר בסוגי פיקוח שונים. עיקר המעבר הוא לבתי ספר שרמת הדתיות בהם נמוכה יותר.

מספר הנרשמים לכיתה א' ושיעורי הפרייון

המחקר בחן את מספר התלמידים בכיתה א' לפי סוג הפיקוח של בית הספר שלמדו בו, והשווה אותו למספרם הצפוי על פי שיעורי הפרייון בכל מגזר דתי. שיעורים אלו בקרב חרדים גבוהים בהרבה מאשר בקרב דתיים-לאומיים, ואלו בתורם גבוהים יותר משיעורי הריון בקרב יהודים חילוניים ומסורתיים.

כצפוי, מספר התלמידים שנכנסו למערכת החינוך החרדית גדל בקצב המהיר ביותר: מכ-16,700 תלמידי כיתה א' בשנת 2001 לכ-28,000 תלמידי כיתה א' בשנת 2015. בחינוך הממלכתי-דתי הגידול באותן שנים היה מכ-15,000 תלמידים לכ-21,000 תלמידים, ובחינוך הממלכתי – מכ-45,000 לכ-62,500. ואולם כאשר העלייה נבחנת בחלוקה לתת-תקופות לאורך 15 השנים הללו מתגדלים הבדלים גדולים בשיעורי הגידול. כפי שמראה התרשים, בשנים 2010–2016 הגידול בחינוך הערבי והחרדי היה נמוך בהרבה מאשר בעשר השנים שלפני כן, ואילו בחינוך הממלכתי שיעור הגידול עלה בשנים אלו. בחינוך הממלכתי-דתי שיעורי הגידול היו דומים בשתי התקופות.

* פרופ' אלכס וינרב, חוקר ראשי ומנהל מחקר, מרכז טאוב; המחלקה לסוציולוגיה, אוניברסיטת טקסס, אוסטין | נחום בלס, חוקר ראשי במרכז טאוב.

יש יותר תנועה (נטו) לכיוון הזרמים הדתיים פחות

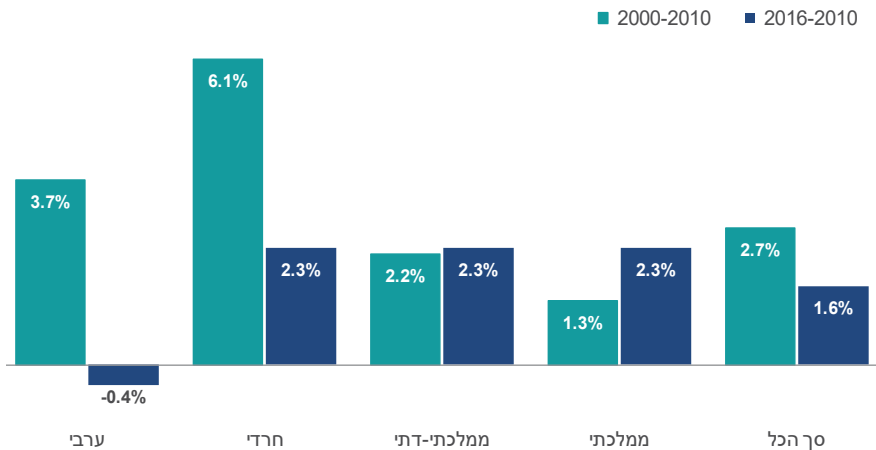
בין כיתה א' ל-ח', שיעור התלמידים שעברו למוסדות בפיקוח דתי פחות היה גדול בהרבה משיעור המעברים בכיוון ההפוך. בשנים 2015–2001 הייתה תנועה נטו (בניכוי המעברים בכיוון ההפוך) של 9 אחוזים מהבנים ו-6.4 אחוזים מהבנות שהחלו את לימודיהם בפיקוח חרדי אל בית ספר ברמת דתיות נמוכה יותר בכיתה ח' (מהם כ-60 אחוזים עברו לבתי ספר בפיקוח ממלכתי-דתי, והשאר לבתי ספר בפיקוח ממלכתי). בדומה לכך, 16.4 אחוזים מהבנים ו-11.7 אחוזים מהבנות עברו מבתי ספר בפיקוח ממלכתי-דתי לבתי ספר בפיקוח ממלכתי. לעומת זאת, כמעט 98 אחוזים מהתלמידים שהחלו את לימודיהם בכיתה א' בבית ספר ממלכתי למדו בסוג פיקוח זה גם בכיתה ח'.

ניידות דתית בישראל: לקראת חילון

חוסר ההתאמה בין שיעורי הפיריון לשיעורי ההרשמה לכיתה א' בסוגי הפיקוח השונים, וכן המעברים (נטו) ממסגרות חינוך דתיות יותר למסגרות דתיות פחות, מעידים על חשיבות ההבנה של תופעת הניידות הדתית בישראל. שיעורי פיריון גבוהים יותר במשפחות חרדיות ודתיות אינם מיתרגמים בהכרח לשיעור צמיחה גבוה יותר באוכלוסיות אלו מפני שיש מגמה משמעותית של ניידות דתית, וההשפעה נטו של מגמה זו היא שיעור הישראלים המתרחקים מהדתיות האורתודוקסית גבוה יותר מאשר שיעור המצטרפים אליה. אם המגמות הללו יימשכו תהיה להן השפעה ניכרת על הרכבה העתידי של החברה בישראל. לפי תחזיות של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ב-2059 על כל 100 יהודים לא-חרדים יהיו כ-50 חרדים – אולם אם מובאות בחשבון גם מגמות הניידות הדתית, הנתון יהיה קרוב יותר לכ-35 חרדים על כל 100 יהודים לא-חרדים.

שיעורי שינוי שנתיים ממוצעים במספר תלמידי כיתה א'

לפי מגזר וסוג פיקוח

מקור: נחום בלס ויוסי שביט, מרכז טאוב | נתונים: משרד החינוך, אתר שקיפות תקציבית